Maksukyvyttömyys/konkurssi

Saksa

Johdanto

Saksassa maksukyvyttömyyttä ja maksukyvyttömyysmenettelyitä sääntelee maksukyvyttömyyslaki (*Insolvenzordnung* – ”InsO”), joka tuli voimaan 1.1.1999. Maksukyvyttömyyslaki eroaa muista menettelysäädöksistä siten, että se käsittää sekä menettelyoikeudellisia että aineellisia säännöksiä. Esimerkiksi maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisen vaikutuksia määrittävät säännökset ovat aineellisia säännöksiä (maksukyvyttömyyslain 80–147 §).
Maksukyvyttömyyslain ensisijaisena tavoitteena on kaikkien velkojien vaatimusten tasapuolinen täyttäminen joko realisoimalla velallisen omaisuus ja jakamalla tuotot tai, etenkin jos tavoitteena on yrityksen pitäminen toiminnassa, toteuttamalla saneeraussuunnitelmassa esitetty vaihtoehtoinen järjestely (maksukyvyttömyyslain 1 §:n ensimmäinen virke). ”Tasapuolisella tyydyttämisellä” (*gemeinschaftliche Befriedigung*) tarkoitetaan, että velkojien vaatimukset täytetään periaatteessa niiden suuruuden mukaisessa suhteessa. Lisäksi maksukyvyttömyysmenettelyllä pyritään antamaan rehellisille velallisille mahdollisuus vapautua jäljelle jäävistä veloista (maksukyvyttömyyslain 1 §:n toinen virke).
Velkojien tasapuolisen kohtelun lisäksi Saksan maksukyvyttömyysmenettelyitä määrittelevä toinen periaate on velkojien autonomia (*Gläubigerautonomie*). Velkojilla on laajat mahdollisuudet vaikuttaa menettelyiden muotoon ja erityisesti tapaan, jolla velallisen omaisuus realisoidaan. Lisäksi velkojat päättävät maksukyvyttömyysmenettelyn käytännön toteutuksesta, koska laki antaa vakuusvelkojille ja muille velkojille mahdollisuuden joko noudattaa ”yleistä menettelyä” tai käyttää autonomiaansa laatimalla maksukyvyttömyyslain säännöksistä poiketen maksukyvyttömyysmenettelyn päättymisen jälkeen saneeraussuunnitelma, jossa sovitaan konkurssipesän realisoinnista, tuottojen jaosta asianosaisten välillä, maksukyvyttömyysmenettelyn kulusta ja velallisen velvoitteista. Tällaisen suunnitelman laatiminen on erityisen tärkeää yrityssaneerauksen yhteydessä, vaikka se saattaa myös tarjota kehyksen yrityksen liiketoiminnan lopettamiseen.
Saksan maksukyvyttömyyslaille on tunnusomaista myös yhtenäisyyden periaate. Tämä tarkoittaa, ettei saneerauksesta ja liiketoiminnan lopettamisesta annetussa laissa (*Gesetz für Sanierung und Liquidation*) säädetä toisenlaisista menettelytavoista. Sekä liiketoiminnan lopettamisen että saneerauksen yhteydessä voidaan noudattaa joko yleistä menettelyä tai saneerausmenettelyä.
Yrityssaneerauksen yhteydessä on tarpeen kiinnittää huomiota myös yritysten vakautus- ja uudelleenjärjestelykehyksestä annettuun lakiin (*Unternehmensstabilisierungs- und restrukturierungsgesetz*, StaRUG), joka tuli voimaan 1.1.2021. Laki tarjoaa erilaisia välineitä, joiden avulla talousvaikeuksiin joutunut yritys, joka ei kuitenkaan vielä ole maksukyvytön tai ylivelkaantunut, voi ryhtyä saneeraukseen velkojien enemmistön hyväksymän uudelleenjärjestelysuunnitelman pohjalta ilman, että sen on käytävä läpi maksukyvyttömyyslain mukainen maksukyvyttömyysmenettely. StaRUG-lain mukaiset menettelyt on 17.7.2022 alkaen voitu hakemuksesta järjestää myös julkisesti, toisin sanoen tiedot menettelystä ja oikeuskäsittelyn paikasta ja ajasta sekä tuomioistuinten ratkaisut julkaistaan uudelleenjärjestelyportaalissa StaRUG-lain 84–86 §:n mukaisesti. Ne täyttävät näin ollen myös maksukyvyttömyysmenettelyistä 20.5.2015 annetun asetuksen (EU) 2015/848 (EU:n maksukyvyttömyysasetus) 1 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun maksukyvyttömyysmenettelyn edellytykset.

1 Keitä vastaan on mahdollista aloittaa maksukyvyttömyysmenettely?

Maksukyvyttömyysmenettely voidaan aloittaa kenen tahansa oikeushenkilön tai luonnollisen henkilön omaisuuden osalta, vaikka kyseinen henkilö ei harjoittaisi mitään liiketoimintaa tai toimisi itsenäisenä ammatinharjoittajana (luonnolliseen henkilöön, joka ei harjoita liiketoimintaa tai toimi itsenäisenä ammatinharjoittajana, viitataan ”kuluttajana”). Maksukyvyttömyysmenettely voidaan aloittaa myös henkilöyhtiölle, joka ei ole itsenäinen oikeushenkilö (esim. avoimelle yhtiölle (*offene Handelsgesellschaft*) tai kommandiittiyhtiölle (*Kommanditgesellschaft*)) tai erillisille varoille, kuten kuolinpesälle. Julkisoikeuden alaisia oikeushenkilöitä koskee maksukyvyttömyyslain 12 §:n erityissäännös, jonka mukaan maksukyvyttömyysmenettelyä ei voida kohdistaa valtion tai osavaltion omaisuuteen (12 §:n 1 momentin 1 kohta).

2 Millä edellytyksillä maksukyvyttömyysmenettely voidaan aloittaa?

Maksukyvyttömyysmenettely aloitetaan vain hakemuksesta. Mikään julkinen elin ei aloita menettelyä automaattisesti. Hakemuksen voi jättää joko velallinen tai velkoja. Tuomioistuimen ja velallisen suojaamiseksi ennenaikaisilta tai vahingonaiheuttamistarkoituksessa tehdyiltä maksukyvyttömyyshakemuksilta on hakemuksen jättävän velkojan osoitettava uskottavasti, että maksukyvyttömyysperuste on olemassa ja että hänellä on saatavia velalliselta.
Kun osakeyhtiö on maksukyvytön, sen johtoelimen on haettava maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista rangaistuksen uhalla. Jos tätä vaatimusta rikotaan, velkojilla saattaa olla mahdollisuus nostaa vahingonkorvauskanteita. Jos kriisissä oleva velallinen toimii vilpillisesti, hänet saatetaan tietyissä olosuhteissa asettaa syytteeseen (rikoslain (*Strafgesetzbuch*) 283 § ja sitä seuraavat pykälät).
Pääasiallisin syy maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamiseen on kyvyttömyys suoriutua maksuista. Se tarkoittaa, että velallinen ei kykene maksamaan erääntyneitä maksuja; jos velallinen on lopettanut maksujen suorittamisen, hänet katsotaan oletusarvoisesti maksukyvyttömäksi (maksukyvyttömyyslain 17 §:n 2 momentti). Jos velallinen on oikeushenkilö tai yritys, jossa yksikään yhtiömiehistä ei ole henkilökohtaisesti vastuunalainen luonnollinen henkilö, menettely voidaan aloittaa myös ylivelkaantumisen perusteella. Ylivelkaantumisella tarkoitetaan sitä, että velallisen omaisuus ei enää kata voimassa olevia vastuita, paitsi jos on hyvin todennäköistä, että yritys kykenee vallitsevissa olosuhteissa jatkamaan toimintaansa seuraavien 12 kuukauden aikana (maksukyvyttömyyslain 19 §:n 2 momentti). Velallisen omaisuus on arvostettava sillä perusteella, että liiketoimintaa jatketaan, jos se on kyseisissä olosuhteissa erittäin todennäköistä. Velallinen voi jättää hakemuksen myös maksukyvyttömyyden uhan vuoksi (maksukyvyttömyyslain 18 §:n 1 momentti). Velallista arvioidaan uhkaavan maksukyvyttömyys, jos hän ei todennäköisesti kykene suorittamaan maksuja niiden erääntyessä (18 §:n 2 momentti). Arvion maksukyvyttömyyden uhasta tulisi yleensä perustua 24 kuukauden ennustejaksoon. Menettelyn aloittaminen edellyttää myös maksukyvyttömyysmenettelyn rahoituksen varmistamista. Siksi pyyntö maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisesta hylätään, jos velallisen omaisuus ei todennäköisesti riitä menettelyn kustannusten kattamiseen (maksukyvyttömyyslain 26 §:n 1 momentin ensimmäinen virke).
Jos ehdot täyttyvät, asiaa käsittelevä tuomioistuin eli konkurssituomioistuin (Insolvenzgericht) antaa menettelyn aloittamisesta päätöksen, joka julkaistaan. Tuomioistuin antaa julkisen ilmoituksen internetissä (http://www.insolvenzbekanntmachungen.de/). Päätöksessä menettelyn aloittamisesta tuomioistuin pyytää velkojia esittämään vaatimuksensa määräaikaan mennessä pesänhoitajalle. Se asettaa päivämäärän kokoukselle, jossa velkojat päättävät pesänhoitajan raportin perusteella maksukyvyttömyysmenettelyn kulusta ja asettavat päivämäärän tarkastusistunnolle, jossa esitetyt vaatimukset tarkastetaan (maksukyvyttömyyslain 29 §:n 1 momentti).

Johdannossa kerrotun mukaisesti maksukyvyttömyyslaissa ei ole määritetty erillisiä menettelytapoja saneeraukselle ja liiketoiminnan lopettamiselle. Lain mukaan niiden yhteydessä voidaan ”yleisen käytännön” sijasta laatia saneeraussuunnitelma sekä liiketoiminnan lopettamiseksi että yrityksen saneeraamiseksi.
Konkurssituomioistuimen täytyy tarkistaa, että ehdot menettelyn aloittamiselle täyttyvät. Tämä voi viedä jonkin aikaa. Menettelyn alkaessa tuomioistuin ryhtyy kaikkiin tarpeellisilta vaikuttaviin väliaikaisiin toimenpiteisiin, jotta vältyttäisiin sellaisilta muutoksilta velallisen varallisuustilanteessa, jotka voisivat aiheuttaa vahinkoa hakemusta koskevaa päätöstä odottaville velkojille (maksukyvyttömyyslain 21 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Käytännössä tuomioistuin nimittää väliaikaisen pesänhoitajan (*vorläufiger Insolvenzverwalter*), joka voi olla ”heikko” tai ”vahva”. Jos nimitetään ”heikko” väliaikainen pesänhoitaja, käyttöoikeus säilyy velallisella, ja tuomioistuin määrittää pesänhoitajan tarkat velvollisuudet. Nämä velvollisuudet eivät kuitenkaan saa olla laajempia kuin vahvan väliaikaisen pesänhoitajan velvollisuudet (22 §:n 2 momentin toinen virke). Tuomioistuin voi esimerkiksi määrätä, että velallisella on oikeus käyttää omaisuuttaan vain pesänhoitajan suostumuksella. Heikon väliaikaisen pesänhoitajan määrääminen – toisin kuin vahvan väliaikaisen pesänhoitajan määrääminen – ei johda vireillä olevien riita-asioiden keskeytymiseen (liittovaltion korkein oikeus, tuomio 21.6.1999, II ZR 70/98, 4 kohta). Väliaikainen pesänhoitaja on ”vahva”, jos tuomioistuin antaa yleisen kieltomääräyksen, jonka mukaan velallinen ei saa käyttää omaisuuttaan. Tällöin pesänhoitajalla on omaisuuteen hallinta- ja käyttöoikeus (maksukyvyttömyyslain 22 §:n 1 momentin ensimmäinen virke).

3 Mikä omaisuus kuuluu maksukyvyttömyysmenettelyn piiriin? Mikä on sellaisen omaisuuden asema, jonka velallinen on hankkinut tai saanut maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisen jälkeen?

Maksukyvyttömyystapaukseen liittyvä omaisuus eli konkurssipesä (*Insolvenzmasse*) käsittää velallisen varallisuuden menettelyn alkaessa sekä omaisuuden, jonka hän on hankkinut menettelyn aikana (ts. kunnes menettely saatetaan päätökseen tai keskeytetään). Konkurssipesä ei sisällä tiukasti velallisen henkilökohtaisiin oikeuksiin kuuluvia omaisuuseriä eikä suojaosuutta, sillä nämä eivät ole ulosmittauskelpoisia. Esimerkiksi ansiotulot ovat osa konkurssipesän varallisuutta vain siinä määrin kuin ne ylittävät velallisen vähimmäistoimeentulon tason. Pesänhoitaja voi myös siirtää omaisuutta velallisen suojaosuuteen, minkä jälkeen se ei ole ulosmittauskelpoista.
Saksan lain mukaan oikeus hallinnoida ja järjestää konkurssipesän omaisuutta siirtyy periaatteessa pesänhoitajalle menettelyn alkaessa (poikkeuksena tilanne, jossa velallinen säilyttää hallintaoikeuden omaisuuteensa (*Eigenverwaltung*), maksukyvyttömyyslain 270 § ja sitä seuraavat pykälät), joten esimerkiksi vakuuksien antaminen sellaisten lainanantajien hyväksi, jotka myöntävät ”massavelkoja”, on pesänhoitajan vastuulla. Erityisen tärkeissä toimissa, kuten sovittaessa lainasta, josta aiheutuu huomattavia kustannuksia konkurssipesälle, pesänhoitaja tarvitsee velkojainkokouksen tai erikseen nimitetyn velkojatoimikunnan hyväksynnän (maksukyvyttömyyslain 160 §). Lainat ja muut velat, jotka pesänhoitaja on perustellut, ovat massavelkoja, jotka maksetaan konkurssipesästä ensin, myös ennen konkurssivelkojien saatavia. Näin varmistetaan, että liikekumppanit ovat valmiita jatkamaan liiketoimia maksukyvyttömän velallisen kanssa maksukyvyttömyysmenettelyn alettua.

4 Millaiset ovat velallisen ja selvittäjän toimivaltasuhteet?

Koska pesänhoitajalla on yleensä alusta alkaen tärkeä rooli maksukyvyttömyysmenettelyssä (poikkeuksena *Eigenverwaltung*-tilanne), konkurssituomioistuimen tehtävät menettelyn tässä vaiheessa liittyvät lähinnä valvontaan ja ohjaamiseen (maksukyvyttömyyslain 58 ja 76 §; erityisvaltuuksien lisäksi esimerkiksi saneeraussuunnitelmaan perustuvassa menettelyssä tai jos velallisen hallintaoikeus omaisuuteensa säilyy).
Maksukyvyttömyysmenettelyn alettua keskeiset päätökset, jotka koskevat realisointia, liiketoiminnan lopettamista, saneerausta ja saneeraussuunnitelmaa, jäävät velkojien tehtäväksi. Tuomioistuimella on kuitenkin menettelyn alkuvaiheessa erityisiä valtuuksia ja tehtäviä: se päättää menettelyn aloittamisesta, väliaikaisista turvaamistoimista ja pesänhoitajan nimittämisestä. Lisäksi tuomioistuin valvoo pesänhoitajan toiminnan laillisuutta. Sen sijaan se ei arvioi pesänhoitajan toimien tarkoituksenmukaisuutta eikä voi antaa hänelle ohjeita. Maksukyvyttömyysmenettelyn joutuisuuden varmistamiseksi konkurssituomioistuimen päätöksistä voi valittaa vain tapauksissa, joissa laki sallii välittömän valituksen (*sofortige Beschwerde*; maksukyvyttömyyslain 6 §:n 1 momentti). Välittömän valituksen voi jättää suoraan konkurssituomioistuimelle tai sen yläpuolella olevalle alueelliselle tuomioistuimelle (*Landgericht*) joko kirjallisesti tai suullisesti tuomioistuimen toimistoon (*Geschäftstelle*). Valituksen tekemisellä ei ole lykkäävää vaikutusta, mutta valitusta käsittelevä tuomioistuin tai konkurssiasiaa käsittelevä tuomari voi määrätä täytäntöönpanon väliaikaisesta keskeyttämisestä.
Pesänhoitaja on keskeinen toimija maksukyvyttömyysmenettelyssä. Pesänhoitajaksi voidaan nimittää vain luonnollinen henkilö, ei oikeushenkilöä (maksukyvyttömyyslain 56 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Kyseeseen tulee erityisesti lakimies, kirjanpitäjä tai veroneuvoja.
Maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa velallisen varallisuuden hallinta- ja käyttöoikeus siirtyvät pesänhoitajalle (maksukyvyttömyyslain 80 §:n 1 momentti). Pesänhoitajan tehtävänä on erottaa maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa esille tulevasta varallisuudesta velalliselle kuulumattomat omaisuuserät. Hänen on myös otettava haltuun velalliselle lain mukaan kuuluvat omaisuuserät, vaikka niitä ei olisi esitetty velallisen varallisuuteen kuuluvina maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa. Näin määritetty velallisen varallisuus muodostaa konkurssipesän (*Insolvenzmasse*, maksukyvyttömyyslain 35 §), jonka pesänhoitaja realisoi ja josta velkojille suoritetaan heidän osuutensa. Pesänhoitajan muihin velvollisuuksiin kuuluvat
palkkojen maksaminen maksukyvyttömän velallisen työntekijöille
päättäminen vireillä olevien riita-asioiden jatkamisesta tai lopettamisesta (85 § ja sitä seuraavat pykälät) ja vielä (osittain) täyttämättä olevien sopimusten täyttämisestä (103 § ja sitä seuraavat pykälät)
varallisuutta ja velvollisuuksia koskevan lausuman laatiminen (153 §:n 1 momentin ensimmäinen virke)
niiden toimien riitauttaminen, joihin on ryhdytty ennen maksukyvyttömyysmenettelyn alkamista ja jotka todennäköisesti vahingoittavat konkurssivelkojien etua (129 § ja sitä seuraavat pykälät).
Pesänhoitaja toimii konkurssituomioistuimen valvonnan alaisuudessa (maksukyvyttömyyslain 58 §:n 1 momentti). Jos velkojatoimikunta nimitetään, se tukee ja valvoo pesänhoitajan tehtävien suorittamista (69 §:n ensimmäinen virke).
Kun maksukyvyttömyysmenettely on alkanut ja velallisen omaisuuden käyttöoikeus on siirtynyt pesänhoitajalle, pesänhoitaja voi periaatteessa vapaasti määrätä konkurssipesästä. Voimassa on kuitenkin rajoituksia, jotka koskevat erityisen merkittäviä toimia, kuten koko yrityksen tai kaiken varastossa olevan tavaran myyntiä. Tällaiset toimet edellyttävät velkojainkokouksen tai velkojatoimikunnan hyväksyntää. Jos hyväksyntävaatimusta kuitenkin on rikottu, seurauksia tulee vain pesänhoitajalle eikä muille asianosaisille. Pesänhoitajan tulee myös noudattaa velkojainkokouksen päätöstä lopettaa yritys tai pitää se toiminnassa (maksukyvyttömyyslain 157 ja 159 §).
Jos pesänhoitaja rikkoo maksukyvyttömyyslaissa määrättyjä velvollisuuksiaan, hän on vahingonkorvausvastuussa kaikille menettelyn osapuolille (maksukyvyttömyyslain 60 §:n 1 momentti). Lain 60 §:n 1 momentin mukaan pesänhoitaja on velvollinen korvaamaan kaikkien menettelyn osapuolten kärsimät vahingot, jos hän tuottamuksellisesti rikkoo lakisääteisiä velvollisuuksiaan. Hänen tulee toimia pesänhoitajalle sopivalla huolellisuudella ja tunnollisuudella.
Pesänhoitaja on oikeutettu korvaukseen tehtäviensä suorittamisesta ja aiheutuneista kuluista (maksukyvyttömyyslain 63 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Korvauksesta säädetään erityisessä asetuksessa (*Insolvenzrechtsvergütungsverordnung*, InsVV). Korvauksen määrittämisperusteena on konkurssipesän arvo maksukyvyttömyysmenettelyn päättyessä. Asetuksessa säädetään porrastetuista kiinteistä hinnoista, jotka voidaan kuitenkin ylittää pesänhoitajan tehtävien laajuuden ja vaikeuden niin vaatiessa.

Maksukyvyttömyysmenettelyn alettua velallinen, jolta velkojilla on saatavia, pysyy realisoitavan omaisuuden omistajana (maksukyvyttömyyslain 38 ja 39 §). Periaatteessa hän vastaa veloista koko omaisuudellaan. Omaisuuden hallinta- ja käyttöoikeus on maksukyvyttömyysmenettelyn aikana kuitenkin pesänhoitajalla. Tuomioistuin voi velallisen pyynnöstä myöntää menettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä hallintaoikeuden velalliselle maksukyvyttömyyslain 270 §:n ja sitä seuraavien pykälien mukaisesti. Velallisen on liitettävä hakemukseen hallintasuunnitelma, jonka yksityiskohdista säädetään maksukyvyttömyyslain 270 a §:ssä. Hallintaoikeus myönnetään, jos hallintasuunnitelma on johdonmukainen ja kattava eikä tiedossa ole seikkoja, joiden perusteella voitaisiin olettaa hallintasuunnitelman olennaisten osien perustuvan virheellisiin tosiseikkoihin (maksukyvyttömyyslain 270 b §:n 1 momentti ja 270 f §:n 1 momentti). Olemassa ei myöskään saa olla mitään 270 e §:ssä mainittua perustetta velallisen väliaikaisen hallintaoikeuden peruuttamiselle (270 b §:n 1 momentti). Periaatteessa tällöinkin pätevät maksukyvyttömyyslain yleiset säännökset (270 §:n 1 momentin toinen virke). Jos velalliselle myönnetään hallintaoikeus, hän harjoittaa hallinta- ja käyttöoikeuttaan tuomioistuimen nimittämän valvojan (*Sachverwalter*) valvonnan alaisuudessa (270 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Tällöin pesänhoitajalle tavallisesti kuuluvat tehtävät jaetaan velallisen ja valvojan välillä. Maksukyvyttömyysmenettelyn alkaminen aiheuttaa suuren määrän tiedottamiseen ja yhteistyöhön liittyviä velvollisuuksia velalliselle. Toisaalta velallisella on myös oikeus osallistua menettelyyn.

5 Mitkä ovat kuittauksen edellytykset?

Maksukyvyttömyyslain 94 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä käsitellään kysymystä, voiko konkurssivelkoja kuitata maksukyvyttömän velallisen saatavan velkaa vastaan. Laissa tehdään perustava erottelu sen perusteella, olisiko kuittaus ollut mahdollinen maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa vai ilmenikö mahdollisuus vasta jälkeenpäin. Jos kuittaus olisi ollut mahdollinen maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa, se on periaatteessa hyväksyttävä. Tällöin velkojan ei tarvitse rekisteröidä saatavaansa velkaluetteloon (Tabelle), vaan pelkkä kuittausilmoitus pesänhoitajalle riittää. Kuittaus on kuitenkin pätemätön, jos velkoja sai mahdollisuuden saatavan kuittaamiseen kannekelpoisen oikeustoimen seurauksena (maksukyvyttömyyslain 96 §:n 1 momentin 3 kohta).
Jos kuittausmahdollisuus syntyi vasta maksukyvyttömyysmenettelyn alettua, on tehtävä seuraavassa kuvattu erottelu.
Jos menettelyn alkaessa kuittausvaatimus oli jo esitetty mutta se ei ollut erääntynyt, ei vielä tarjonnut vastaavaa korvausta tai oli ehdollinen, voidaan kuittaus hyväksyä menettelyn alettua heti, kun este kuittaukselle on poistettu.
Jos vaatimusta ei menettelyn alkaessa ollut vielä esitetty tai jos saatava siirrettiin toiselta velkojalta vasta menettelyn alettua, kuittaus on kielletty (maksukyvyttömyyslain 96 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdat). Tämän seurauksena velallinen voi vaatia velkojaa toimimaan sopimuksen mukaisesti konkurssipesän eduksi, mutta velkoja voi vain rekisteröidä saatavan velkaluetteloon. Tällöin velkoja saa vain prosenttiosuuden saatavastaan.
Jos saatavaa ei siirretty velkojalle toiselta velkojalta maksukyvyttömyysmenettelyn alkamisen jälkeen, vaan velkoja hankki sen itse esimerkiksi sopimalla asiasta pesänhoitajan kanssa, hänellä on oikeus kuittaukseen konkurssipesän velkojana.

6 Mikä vaikutus maksukyvyttömyysmenettelyllä on velallisen sopimussuhteisiin?

Maksukyvyttömyysmenettelyn vaikutuksia vallitseviin sopimuksiin säännellään Saksan lainsäädännössä maksukyvyttömyyslain 103 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä. Periaatteessa vallitsevat sopimukset voivat maksukyvyttömyysmenettelyn alettua jatkua tai päättyä. Päätösvalta asiasta saatetaan antaa pesänhoitajalle.
Joidenkin toimien osalta maksukyvyttömyysmenettelyn seurauksista määrätään laissa nimenomaisesti (maksukyvyttömyyslain 103–118 §). Esimerkiksi maksukyvyttömän omaisuutta, työtä ja palveluita koskevat määräykset ja sopimukset lakkaavat maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa, mutta velallisen solmimat kiinteistöjen vuokrasopimukset ja työsopimukset pysyvät voimassa ja sitovat konkurssipesää.
Jos velallinen ja toinen sopimuspuoli eivät ole (täysin) täyttäneet sopimuksiaan, pesänhoitaja saa maksukyvyttömyyslain 103 §:n 1 momentin mukaan valita, jatketaanko sopimusten täyttämistä. Jos pesänhoitaja päättää jatkamisesta konkurssipesän hyväksi, velkojan vastavaatimuksella on etuoikeus, koska se vastaa maksukyvyttömyyslain 55 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan konkurssipesän velkaa. Jos pesänhoitaja päättää olla jatkamatta sopimuksen täyttämistä, hän ei voi tehdä lisävaatimuksia sopimuksen mukaan. Velkoja voi esittää korvausvaateen täyttämättä jättämisestä ainoastaan rekisteröimällä saatavansa velkaluetteloon konkurssivelkojana (maksukyvyttömyyslain 103 §:n 2 momentin ensimmäinen virke). Jos pesänhoitaja ei tee päätöstä, toinen sopimuspuoli voi vaatia häntä tekemään sen. Tässä tapauksessa pesänhoitajan on päätettävä viipymättä, aikooko hän vaatia sopimuksen täyttämistä. Jos hän ei tee päätöstä, hän ei voi enää vaatia sopimuksen noudattamista. Pesänhoitajalla ei ole tällaista valintamahdollisuutta, jos sopimus koskee rahoituspalveluita tai määräpäivänä toteutettavaa suoritusta (*Fixgeschäft*; maksukyvyttömyyslain 104 §).
Jos sopimussuhteesta ei ole erityssäännöksiä maksukyvyttömyyslain 103–118 §:ssä, sopimus pysyy voimassa maksukyvyttömyysmenettelyiden alkamisen jälkeen.
Purkulausekkeen hyväksyttävyys sopimuksissa on kiistanalainen. Lähtökohtana on maksukyvyttömyyslain 119 §, jonka mukaan sopimukset, jotka sulkevat pois tai rajaavat 103 §:n ja sitä seuraavien pykälien soveltamisen, ovat mitättömiä. Tämän säännöksen mukaan sallittuja ovat sellaiset sopimuksenpurkulausekkeet, jotka eivät liity maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamiseen tai konkurssihakemukseen, vaan esimerkiksi velallisen maksuviivästykseen. Maksukyvyttömyysmenettelyihin liittyvät purkulausekkeet ovat kuitenkin ongelmallisia etenkin, kun otetaan huomioon 15. marraskuuta 2012 annettu liittovaltion korkeimman oikeuden päätös (IX ZR 169, 11, BGHZ 195, 348). Kyseisessä tuomiossa liittovaltion korkein oikeus totesi eräässä energiantoimitussopimuksessa olleen, maksukyvyttömyyteen liittyvän purkulausekkeen mitättömäksi. Tuomioistuin kuitenkin totesi, etteivät maksukyvyttömyyteen liittyvät purkulausekkeet ole sinällään mitättömiä. Purkulauseke voidaan hyväksyä, jos se vastaa sopimuksen purkamisen mahdollistavaa lain säännöstä. Täten kysymystä maksukyvyttömyyteen liittyvien purkulausekkeiden sallimisesta ei ole lopullisesti selvitetty.
Maksukyvyttömyyslain 104 §:n 3 ja 4 momentissa on erityisiä sääntöjä, jotka koskevat määräpäivänä toteutettavaa suoritusta ja rahoituspalveluita koskevissa sopimuksissa olevia purkulausekkeita.
Jos velallinen ja velkoja sopivat siirtokiellosta tavallisen lain mukaisesti, sitoo tämä myös pesänhoitajaa. Liiketoimissa siirtokielto on kuitenkin usein mitätön, koska vaikka siirtokiellosta olisi sovittu, rahallisen vaateen siirto on silti pätevä, jos velallinen ja velkoja ovat kauppiaita (kauppalain (Handelsgesetzbuch eli HGB) 354a §:n 1 momentti).

7 Mikä vaikutus maksukyvyttömyysmenettelyllä on yksittäisen velkojan nostamaan kanteeseen (lukuun ottamatta vireillä olevaa oikeudenkäyntiä)?

Koska maksukyvyttömyysmenettely tähtää kaikkien velkojien tasapuoliseen tyydyttämiseen, maksukyvyttömyyslain 87 §:ssä tehdään selväksi, että konkurssivelkojat saavat toimeenpanna vaateensa vain maksukyvyttömyysmenettelyn puitteissa. Täten maksukyvyttömyysmenettelyn alkaminen aiheuttaa täytäntöönpanon kieltämisen, mikä estää konkurssivelkojia panemasta täytäntöön vaatimuksiaan konkurssipesää tai velallisen muuta omaisuutta kohtaan maksukyvyttömyysmenettelyn aikana (89 §:n 1 momentti). Täytäntöönpanokieltoa valvotaan viran puolesta, joten jo aloitettu pakkotäytäntöönpano keskeytyy menettelyn alkaessa automaattisesti riippumatta siitä, tietääkö velkoja menettelyn alkamisesta tai siitä, onko velallinen hakenut täytäntöönpanon keskeyttämistä.
Maksukyvyttömyyslain 88 §:n mukaan menettelyn alkamisella on takautuva vaikutus (*Rückschlagsperre*) aikaisempiin täytäntöönpanotoimenpiteisiin. Vakuusoikeudet, jotka on hankittu pakkotäytäntöönpanolla enintään kuukautta ennen maksukyvyttömyyshakemuksen jättämistä, mitätöityvät maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa. Tähänkään ei vaikuta se, tiesikö velkoja maksukyvyttömyyshakemuksesta.
Jos vakuusoikeus on hankittu pakkotäytäntöönpanolla ennen maksukyvyttömyyshakemuksen jättämistä, se ei ole mitätön maksukyvyttömyyslain 88 §:n 1 momentin mukaan, mutta se voidaan kiistää tietyissä olosuhteissa (liittovaltion korkein oikeus, tuomio, 22.1.2004, IX ZR 39/03).

Maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa velallinen menettää asiavaltuutensa varallisuutensa osalta. Asiavaltuuden haltijaksi tulee pesänhoitaja, joka voi toimia viran puolesta oikeudellisissa menettelyissä maksukyvyttömän nimissä.

8 Mikä vaikutus maksukyvyttömyysmenettelyllä on sen vireilletulohetkellä käynnissä olevien oikeudenkäyntien jatkamiseen?

Koska maksukyvytön velallinen menettää asiavaltuutensa maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa, vireillä olevat konkurssipesää koskevat oikeusjutut keskeytyvät ensin maksukyvyttömyysmenettelyn ajaksi (siviiliprosessilain (*Zivilprozessordnung*, ZPO) 240 §:n ensimmäinen virke).

Jos velallinen on kantaja (esimerkiksi oikeusjutussa, jossa hän esittää vaatimuksia tai kiistää täytäntöönpanokelpoisen saatavan), voi pesänhoitaja jatkaa menettelyitä tai kieltäytyä niiden jatkamisesta (maksukyvyttömyyslain 85 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Jos hän aloittaa oikeusjutun, menettelyä jatketaan. Jälkimmäisessä tapauksessa kanteen kohde erotetaan konkurssipesästä ja kanteen ajamista jatkaa joko velallinen tai vastapuoli (85 §:n 2 momentti).

Jos velallinen on vastaajana, on selvitettävä, onko maksukyvyttömyysmenettelyn alkaessa vireillä konkurssisaataviin liittyvä kanne. Tällainen kanne on rekisteröitävä velkaluetteloon (maksukyvyttömyyslain 87 §). Jos pesänhoitaja tai konkurssivelkoja vastustaa tätä, keskeytynyttä oikeuskäsittelyä jatketaan (180 §:n 2 momentti).

Jos taas vaatimus ei liity konkurssisaataviin, vaan on esimerkiksi vapautusvaade tai liittyy konkurssipesän omaan velkaan, joko pesänhoitaja tai kantaja voi jatkaa oikeusjuttua (maksukyvyttömyyslain 86 §).

9 Mitkä keskeiset näkökohdat liittyvät velkojien osallistumiseen maksukyvyttömyysmenettelyyn?

Kuten johdannossa jo todettiin, maksukyvyttömyyslaki antaa velkojille huomattavasti vaikutusvaltaa maksukyvyttömyysmenettelyn suhteen. Velkojat käyttävät valtuuksiaan velkojainkokouksen (*Gläubigerversammlung*; maksukyvyttömyyslain 74 § ja sitä seuraavat pykälät) tai velkojainkokouksesta valinnaisesti nimitetyn velkojatoimikunnan (*Gläubigerausschuss*; maksukyvyttömyyslain 68 § ja sitä seuraavat pykälät) kautta. Velkojainkokous on keskeinen elin, jonka kautta velkojat tekevät päätöksensä. Velkojatoimikunta taas on elin, jonka kautta harjoitetaan valvontaa. Konkurssituomioistuin kutsuu koolle velkojainkokouksen (maksukyvyttömyyslain 74 §:n 1 momentin ensimmäinen virke) ja toimii sen puheenjohtajana (76 §:n 1 momentti). Kaikki ensisijaiset velkojat, konkurssivelkojat, pesänhoitaja, velkojatoimikunnan jäsenet ja velallinen ovat oikeutettuja osallistumaan velkojainkokoukseen (74 §:n 1 momentin toinen virke). Velkojainkokouksen päätökset ratkaistaan yksinkertaisella enemmistöllä. Enemmistöä ei kuitenkaan todeta äänten perusteella vaan suhteessa äänestävien velkojien saatavien määrään (76 §:n 2 momentti). Jos yritys ylittää tietyt kokokriteerit, konkurssituomioistuimen on nimettävä väliaikainen velkojatoimikunta jo ennen maksukyvyttömyysmenettelyn alkamista (22 a §). Väliaikainen velkojatoimikunta osallistuu pesänhoitajan nimittämiseen ja päätöksen tekemiseen velallisen hallintaoikeudesta (56 a § ja 270 b §:n 3 momentti).

Velkojainkokouksen merkitystä kuvastaa, että se todellisuudessa päättää menettelyn kulusta ja erityisesti velallisen omaisuuden realisoinnista. Muita velkojainkokouksen velvollisuuksia ovat

uuden pesänhoitajan valinta (57 §:n ensimmäinen virke)
pesänhoitajan valvonta (66 §, 79 § ja 197 §:n 1 momentin 1 kohta)
päätös lopettaa yrityksen toiminta tai jatkaa sitä (157 §)
pesänhoitajan erityisen tärkeiden toimien hyväksyminen (160 §:n 1 momentti).

10 Millä tavoin selvittäjä voi käyttää tai luovuttaa pesän omaisuutta?

Pesänhoitajan valtuuksia maksukyvyttömän varallisuuden suhteen käsitellään edellä kohdassa 4 (velallisen ja pesänhoitajan valtuudet).

11 Mille saataville voidaan vaatia maksua maksukyvyttömyysmenettelyn piiriin kuuluvasta omaisuudesta ja mikä on maksukyvyttömyysmenettelyn alkamisen jälkeen syntyneiden saatavien asema?

Varallisuuden erottamiseen oikeutetut velkojat

Varallisuuden erottamiseen oikeutetuilla velkojilla (*aussonderungsberechtigte Gläubiger*) on esineoikeus tai henkilökohtainen oikeus saatavan maksamiseen konkurssipesästä (maksukyvyttömyyslain 47 §:n ensimmäinen virke). Tällaiset velkojat eivät ole tavallisia konkurssivelkojia, joten heidän ei tarvitse rekisteröidä saataviaan velkaluetteloon, vaan ne voidaan vahvistaa yleisten säännösten nojalla (47 §:n toinen virke). He kuitenkin kohdistavat vaatimuksensa pesänhoitajaan, joka toimii virkansa puolesta osapuolena tilanteessa, eivätkä velalliseen. Erottamisoikeus voi perustua omistusoikeuteen (kunhan varallisuus ei ole kiinnitettyä, koska tämä tekisi omistajasta vain vakuusvelkojan (maksukyvyttömyyslain 51 §:n 1 kohta)), yksinkertaiseen omistuksenpidätykseen tai velvoiteoikeudelliseen takaisinottoehtoon (esim. vuokranantajan vaatimukseen vuokralaista vastaan).

Vakuusvelkojat

Vakuusvelkojilla (*absonderungsberechtigte Gläubiger*) on etuoikeus varallisuuden realisoinnista saatavaan korvaukseen. He eivät osallistu vaatimusten tarkastamismenettelyyn. Vakuusvelkojat ovat etuoikeutettuja velkojia, koska heillä on oikeus korvaukseen ennen alempitasoisia tai vakuudettomia velkojia. Realisoinnista saatu ylijäämä siirtyy konkurssipesään, ja muiden velkojien vaatimukset voidaan täyttää ainoastaan tästä ylijäämästä. Etuoikeus voidaan myöntää esimerkiksi saatavalle, jonka vakuutena on kiinteistön panttioikeus, irtaimen panttioikeus tai muu omaisuuteen kohdistuva vakuus (maksukyvyttömyyslain 49, 50 ja 51 §).

Jos saadut tuotot eivät riitä tyydyttämään vakuusvelkojaa ja jos tällä on esineoikeuden lisäksi henkilöoikeudellinen vaade velallista kohtaan, voi hän etuoikeuden lisäksi vaatia suhteellista osuutta konkurssipesästä rekisteröimällä tyydyttämättömän vaatimuksensa velkaluetteloon (maksukyvyttömyyslain 52 §:n toinen virke).

Massavelkojat

Niin sanottujen massavelkojien (*Massegläubiger*) ei tarvitse rekisteröidä vaatimuksiaan, vaan ne tyydytetään etukäteen. Maksukyvyttömyyslain 53 §:n mukaan konkurssipesästä vähennetään maksukyvyttömyysmenettelyn kulut ja muut maksukyvyttömyyttä käsiteltäessä syntyneet pesänhoitajan perustelemat kulut (esim. yrityksessä edelleen toimivien työntekijöiden palkat tai pesänhoitajan tuomioistuinkäsittelyä varten palkkaaman lakimiehen vaatimukset). Perusteena vaatimuksen etuoikeutettuun tyydyttämiseen on se, että pesänhoitaja voi suorittaa menettelyn kunnolla vain, jos menettelystä aiheutuvat kulut varmasti katetaan. Lisäksi konkurssipesän perusteettomasta edusta johtuvat velat ja tietyt väliaikaisesta maksukyvyttömyysmenettelystä aiheutuvat velat ovat konkurssipesän velkoja.

Konkurssivelkojat

Saatavien tarkastusmenettelyyn osallistuvat vain tavalliset konkurssivelkojat (*Insolvenzgläubiger*) (maksukyvyttömyyslain 174 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Konkurssivelkojiin kuuluvat 38 §:n mukaan kaikki henkilökohtaiset velkojat, joilla on perusteltuja vaatimuksia velallista kohtaan maksukyvyttömyysmenettelyn alkamispäivänä. Sellaisten konkurssivelkojien, joilla on maksukyvyttömyyslain 39 §:n 1 momentissa tarkoitettu toissijainen etuoikeus (*nachrangige Insolvenzgläubiger*), on esitettävä vaatimuksensa vain konkurssituomioistuimen kehotuksesta (174 §:n 3 momentin ensimmäinen virke). Tällaisten velkojien saatavat käsitellään tavallisten konkurssivelkojien saatavien jälkeen. Näitä ovat esimerkiksi maksukyvyttömyysmenettelyn aikaisista maksuviivästyksistä johtuvat sakot ja korot.

12 Mitä sääntöjä sovelletaan saatavien ilmoittamiseen, todistamiseen ja hyväksymiseen?

Vaatimukset tulee jättää kirjallisesti pesänhoitajalle määräajassa, jonka konkurssituomioistuin asettaa menettelyn aloittamista koskevassa päätöksessä. Vaatimuksissa on esitettävä perustelut ja vaadittu määrä, ja niihin on liitettävä todistusasiakirjojen kopiot (maksukyvyttömyyslain 174 §:n 1 momentin

ensimmäinen ja toinen virke ja 2 momentti). Myös myöhästyneet vaatimukset käsitellään (177 §). Kaikki maksukyvyttömyyteen liittyvät vaatimukset on ilmoitettava riippumatta siitä, onko niiden perustana oleva oikeussuhde luonteeltaan yksityis- vai julkisoikeudellinen (esim. verovelka).
Seuraavat poikkeukset koskevat ulkomaisia velkojia: Maksukyvyttömyysmenettelyistä 20 päivänä toukokuuta 2015 annetun asetuksen (EU) 2015/848 (EU:n maksukyvyttömyysasetus) 55 artiklan mukaan ulkomaiset velkojat saavat esittää vaatimuksensa vakiolomakkeella. Saatavat voidaan ilmoittaa millä tahansa EU:n virallisella kielellä. Velkoja saatetaan silti velvoittaa toimittamaan asiakirjojen käännökset menettelyiden käsittelymaan kielellä tai toisella kielellä, jonka tämä maa on ilmoittanut hyväksyvänsä. Määräajoissa on periaatteessa noudatettava käsittelymaan lakia. Jos kyseessä on ulkomainen velkoja, määräaika on vähintään 30 päivää siitä, kun tieto maksukyvyttömyysmenettelyn alkamisesta julkaistiin menettelyn aloitusvaltion maksukyvyttömyysrekisterissä.
Pesänhoitajan tulee kirjata kaikki oikein jätetyt vaatimukset velkaluetteloon (*Tabelle*). Tässä vaiheessa vaatimuksen sisältöä ei tarkasteta. Vaatimukset ja niiden määrät ja mahdolliset etuoikeudet tarkastetaan vasta konkurssituomioistuimen määräämässä tarkastusistunnossa (maksukyvyttömyyslain 176 §:n ensimmäinen virke). Jos pesänhoitaja tai konkurssivelkoja ei vastusta vaatimusta tarkastusistunnossa tai jos vastalause hylätään, vaatimus katsotaan hyväksytyksi ja velkoja saa osuutensa konkurssipesän realisoinnin tuotoista. Velallisen vastustus ei vaikuta vaateen määrittämiseen (178 §:n 1 momentin toinen virke). Maksukyvyttömyysmenettelyn päätyttyä konkurssivelkoja ei voi panna saatavaansa täytäntöön velkaluettelomerkinnän perusteella, vaan hänen tulee nostaa tätä varten erillinen kanne velallista vastaan (201 §:n 2 momentin ensimmäinen virke).
Jos taas tarkastusistunnossa pesänhoitaja tai toinen konkurssivelkoja vastustaa vaatimusta, velkoja voi nostaa kanteen vastustanutta osapuolta vastaan (maksukyvyttömyyslain 179 §:n 1 momentti). Hän saa osansa tuotoista vain jos hänen vaatimuksensa todetaan päteväksi (180 § ja sitä seuraavat pykälät).
Ennen tuottojen jakamista pesänhoitajan on laadittava jakoluettelo (maksukyvyttömyyslain 188 §). Hänen tulee todistaa kahden viikon kuluessa jakoluettelon julkaisemisesta, että hän on nostanut kanteen vaatimuksen hyväksymiseksi (189 §:n 1 momentti). Jollei hän näin tee, vaatimusta ei oteta huomioon tuottoja jaettaessa, vaikka vaatimus olisi hyväksytty myöhemmin (189 §:n 3 momentti). Jos taas velkoja todistaa nostaneensa ajoissa kanteen, säilytetään vaatimusta vastaava summa niin kauan kuin kanne on vireillä (189 §:n 2 momentti). Jos kanne lopulta hylätään, säästynyt summa jaetaan muille konkurssivelkojille. Jos kiistanalainen vaatimus on jo vahvistettu, kanteen nostaminen kuuluu vaatimusta vastustavalle asianosaiselle, ei velkojalle (179 §:n 2 momentti). Tuomio, jossa vahvistetaan vaatimus tai hyväksytään vastalause, ei ole voimassa vain asianosaisten välillä, vaan se sitoo myös pesänhoitajaa ja kaikkia konkurssivelkojia (183 §:n 1 momentti).
Jos konkurssivelkoja ei ole rekisteröinyt saatavaansa velkaluetteloon, hän ei voi saada osuutta realisoinnin tuotoista. Hän ei myöskään voi saada vaatimukselleen millään muulla tavoin vahvistusta (maksukyvyttömyyslain 87 §). Maksuvaatimukset pesänhoitajaa vastaan hylätään perusteettomina.

13 Mitä sääntöjä sovelletaan omaisuuden myynnistä kertyneiden varojen jakamiseen? Mikä on velkojien maksunsaantijärjestys ja oikeuksien etusijajärjestys?

Jollei saneeraussuunnitelmassa toisin määrätä, pesänhoitaja realisoi konkurssipesän varat jakaakseen tästä syntyneet rahat velkojille. Realisointitapa perustuu pesänhoitajan harkintaan. Tavoitteena on tuottojen maksimointi. Mahdollista on mm. velallisen yrityksen tai laitoksen myynti kokonaisuudessaan tai yrityksen paloittelu ja omaisuuden myynti eritellysti.
Ennen kuin realisoinnin tuotot voidaan jakaa konkurssivelkojille, on ensin maksettava vakuusvelkojien ja ns. massavelkojien (*Massegläubiger*) saatavat. Tuottojen jakaminen perustuu jakoluetteloon (maksukyvyttömyyslain 188 §), jonka pesänhoitaja laatii velkaluettelon perusteella (175 §). Jakoluettelon tulee sisältää kaikki jaossa huomioon otettavat konkurssisaatavat. Tuotot jaetaan velkojille suhteessa saatavien suuruuteen. Konkurssivelkojien jälkeen tulevat toissijaiset konkurssivelkojat. Heidän vaatimuksensa täytetään vain, jos kaikkien muiden konkurssivelkojien vaatimukset on täytetty täysimääräisesti. Koska heidän vaatimustensa täyttämismahdollisuudet ovat vähäiset, he voivat ilmoittaa saatavansa vain konkurssituomioistuimen erillisestä kehotuksesta (174 §:n 3 momentti).
Yleensä jako alkaa jo ennen konkurssipesän realisoinnin päättymistä. Maksuja aletaan suorittaa, kun riittävä rahamäärä on kertynyt (maksukyvyttömyyslain 187 §:n 2 momentin ensimmäinen virke). Viimeinen jako tapahtuu realisoinnin päättymisen jälkeen (196 §:n 1 momentti). Tämä vaatii konkurssituomioistuimen hyväksymisen (196 §:n 2 momentti). Jos kaikkien (myös toissijaisten) velkojien vaateet voidaan tyydyttää täysimääräisesti (mikä on käytännössä harvinaista), pesänhoitaja siirtää tuottojen ylijäämät velalliselle (199 §:n ensimmäinen virke).
Jos velkojalla on vakuusvelkojana etuoikeus suoritukseen konkurssipesän omaisuudesta ja realisoinnista saadut tuotot eivät riitä täyttämään hänen vaatimustaan, hän voi lisäksi rekisteröidä henkilöoikeudellisen vaatimuksen saadakseen saatavansa luetteloon. Hän voi kuitenkin tehdä näin vain sikäli kuin hänen etuoikeutettua vaatimustaan ei ole tyydytetty. (Vaihtoehtoisesti hän voi luopua etuoikeutetusta vaatimuksestaan ja rekisteröityä velkaluetteloon koko saatavansa arvosta, maksukyvyttömyyslain 52 §:n toinen virke.)
Kolmas osapuoli ei tule automaattisesti vakuusvelkojan sijaan täyttämällä velkojan vaatimuksen, jonka vakuutena on esinevakuus. Silti joissain tapauksissa laissa säädetään sijaantulosta, ja siitä voidaan myös sopia. Tämä ei ole maksukyvyttömyysmenettelyiden erityispiirre, vaan perustuu yleisiin säännöksiin. Jos velkojalla esimerkiksi on esinevakuus ja velkojan saatavan maksaa velallisen sijasta maksukyvyttömän velallisen takaajana oleva kolmas osapuoli, saatava siirtyy takaajalle lakisääteisellä sijaantulolla (siviililain (*Bürgerliches Gesetzbuch*, BGB) 774 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Lisävakuus, kuten kiinnitys- tai panttioikeus, siirretään siviililain mukaan suoraan takaajalle (412 § ja 401 §). Sen sijaan vakuutta, joka ei ole lisävakuus, kuten panttivelkakirjaa, ei siirretä lain mukaan takaajalle. Sopimukseen perustuva vaatimus on kuitenkin esitettävä, jotta tällainen vakuus voidaan siirtää siviililain 412 ja 401 §:n mukaisesti takaajalle, elleivät osapuolet sovi toisin. Tällöin takaaja tulee esinevakuuden saaneen velkojan sijaan.

14 Mitkä ovat maksukyvyttömyysmenettelyn päättämisen edellytykset ja vaikutukset (erityisesti sovinnon osalta)?

Yleinen käytäntö
Maksukyvyttömyysmenettely lopetetaan, kun jako on saatettu loppuun (maksukyvyttömyyslain 200 §:n 1 momentti). Lopettamispäätös julkaistaan.
Maksukyvyttömyysmenettelyn lopettamisen yhteydessä omaisuuden hallinta- ja käyttöoikeus siirtyy takaisin velalliselle.
Maksukyvyttömyysmenettelyn lopettamisen jälkeen konkurssivelkojat voivat periaatteessa panna täytäntöön jäljellä olevat saatavansa velalliselta rajoituksitta, koska saatavat kuoletetaan vain sitä mukaa kuin osakorvauksia maksetaan. Maksukyvyttömyyslain 201 §:n 2 momentin mukaan velkojien saatavat voidaan panna täytäntöön, jos ne on hyväksytty velkaluetteloon eikä velallinen ole riitauttanut niitä tarkastusistunnossa. Kääntäen 201 §:n 2 momentista voidaan myös päätellä, että muissa tapauksissa velkojan on nostettava kanne voidakseen periä saatavansa velalliselta.
Luonnollisia henkilöitä koskee tässä asiassa poikkeus. Heillä on mahdollisuus hakea vapautusta velan jäännöksestä (*Restschuldbefreiung*, maksukyvyttömyyslain 201 §:n 3 momentti, 286 § ja sitä seuraavat pykälät). Vapautus velan jäännöksestä voidaan myöntää periaatteessa kolmen vuoden kuluttua, jos velallinen on noudattanut hyvää toimintatapaa. Tuona aikana velallisen tulee siirtää kaikki ulosmittauskelpoiset tulonsa edunvalvojalle (*Treuhänder*). Vapautuksella on sitova vaikutus kaikkiin konkurssivelkojiin riippumatta siitä, ovatko he esittäneet vaatimuksia (301 §:n 1 momentti). Näin estetään konkurssivelkoja panemasta täytäntöön vaatimuksiaan velallista kohtaan (poikkeuksena maksukyvyttömyyslain 302 §:ssä mainitut saatavat, jotka eivät kuulu vapautukseen velan jäännöksestä).
Oikeushenkilö, joka on ollut maksukyvyttömyysmenettelyn kohteena ja jolla ei enää ole varallisuutta, poistetaan automaattisesti kaupparekisteristä ja lakkaa olemasta.
Saneeraussuunnitelmaan perustuva menettely
Saneeraussuunnitelmaan perustuvassa menettelyssä vakuusvelkojat ja konkurssivelkojat voivat maksukyvyttömyyslain säännöksistä poiketen itsenäisesti päättää saneeraussuunnitelmassa konkurssipesän realisoinnista, sen jaosta velkojien kesken, menettelyn etenemisestä ja velallisen vastuista

maksukyvyttömyysmenettelyn päättymisen jälkeen (maksukyvyttömyyslain 217 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Saneeraus ei ole sama asia kuin saneeraussuunnitelmaan perustuva menettely. Saneeraussuunnitelmalla on keskeinen rooli yrityksen saneerauksessa. Saneeraussuunnitelma voi kuitenkin myös olla peruste yrityksen liiketoiminnan lopettamiseen, ja siinä voidaan maksukyvyttömyyslain määräyksistä poiketen esimerkiksi määrätä konkurssipesän realisoinnista ja jakamisesta osapuolten kesken.
Velan jäännöksestä vapauttamisen lisäksi saneeraussuunnitelma tarjoaa velalliselle mahdollisuuden kaataa estävien velkojien kanta. Maksukyvyttömyyslain 245 §:n mukaan tietyissä olosuhteissa äänestäjäryhmän kanta hyväksytään, vaikkei se saavuttaisi enemmistöä.
Saneeraussuunnitelman voi esittää joko pesänhoitaja tai velallinen (maksukyvyttömyyslain 218 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Saneeraussuunnitelma koostuu toteavasta osasta (*darstellender Teil*) ja toiminnallisesta osasta (*gestaltender Teil*; 219 §:n ensimmäinen virke). Toteavassa osassa kuvaillaan, mitä toimenpiteitä on toteutettu maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisen jälkeen ja mitä toimenpiteitä on vielä edessä, jotta voidaan luoda perusta osapuolten oikeuksien suunnitellulle toteuttamiselle (220 §:n 1 momentti). Toiminnallisessa osassa määritetään osapuolten oikeudellisen aseman muutokset (maksukyvyttömyyslain 221 §:n ensimmäinen virke). Maksukyvyttömyyslain 217 §:n toisessa virkkeessä säädetään, että jos velallinen ei ole luonnollinen henkilö, saneeraussuunnitelmaan voidaan sisällyttää myös velallisen osake- ja jäsenyysoikeuksia. Maksukyvyttömyyslain 225 a §:n 2 momentti sallii velan muuntamisen osakkeiksi, jolloin velkojien saatavat muuttuvat yhtiöoikeudellisiksi osuuksiksi velallisen omaisuudesta. Erityisen merkittävä on maksukyvyttömyyslain 243 §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säädetty määräenemmistöäänestysmenettely. Saneeraussuunnitelman toiminnallisessa osassa määritellään erilaisia velkojaryhmiä. Saneeraussuunnitelma hyväksytään vain, jos sen hyväksyy äänestykseen osallistuneiden velkojien enemmistö kussakin velkojaryhmässä ja suunnitelman puolesta äänestäneiden velkojien saatavien arvo on yli puolet kaikkien äänestäneiden velkojien saatavien kokonaismäärästä. Velkojaryhmän katsotaan kuitenkin lain mukaan tietyin edellytyksin hyväksyneen ehdotuksen, vaikka tarvittavaa enemmistöä ei olisi saavutettu (maksukyvyttömyyslain 245 §). Tämän ”estämiskiellon” (*Obstruktionsverbot*) on tarkoitus välttää se, että yksittäiset velkojat tai osakkaat voisivat kaataa saneeraussuunnitelman. Lain 247 §:n mukaan velallisenkin täytyy suostua saneeraussuunnitelmaan. Velallisen vastustus voidaan kuitenkin jättää huomiota, jos suunnitelma ei todennäköisesti aiheuta hänelle vahinkoa ja jos yksikään velkojista ei saa saatavansa määrää ylittävää taloudellista etua.
Kun asianosaiset ovat hyväksyneet saneeraussuunnitelman ja velallinen on suostunut siihen, suunnitelmalle tarvitaan vielä konkurssituomioistuimen vahvistus. Tuomioistuin vahvistaa saneeraussuunnitelman, jos olennaiset menettelyvaatimukset on täytetty eikä kukaan velkojista tai osakkaista ole esittänyt vaatimusta, jonka mukaan suunnitelma aiheuttaisi hänelle vahinkoa (maksukyvyttömyyslain 251 §). Jotta saneeraussuunnitelma ei kaatuisi tämän kaltaisen vastustuksen vuoksi, sen toiminnallisessa osassa voidaan määrätä, että varoja asetetaan saataville siltä varalta, että joku osapuoli todistaa hänelle koituneen suunnitelmasta vahinkoa (251 §:n 3 momentti).
Suunnitelman vahvistamista koskevan päätöksen voi riitauttaa vain rajatusti (maksukyvyttömyyslain 253 §).
Kun saneeraussuunnitelman vahvistus on saanut lainvoiman ja jollei suunnitelmassa muuta määrätä, konkurssituomioistuin lopettaa maksukyvyttömyysmenettelyn (maksukyvyttömyyslain 258 §:n 1 momentti) ja velallinen saa jälleen käyttöoikeuden omaisuuteensa. Saneeraussuunnitelman toiminnallisen osan määräykset sitovat kaikkia osapuolia riippumatta siitä, ovatko he rekisteröineet saatavansa tai vastustaneet suunnitelmaa (254 b §). Täten suunnitelmassa määrätty luopuminen, lykkäys tms. tulee voimaan välittömästi ilman erillistä tahdonilmaisua (254 a §:n 1 momentti).
Saneeraussuunnitelma ei periaatteessa vaikuta konkurssivelkojien oikeuksiin suhteessa kolmansiin osapuoliin. Jos suunnitelmassa määrätään poikkeuksesta, sitä sovelletaan niin sanottuihin konsernin sisäisiin kolmannen osapuolen vakuuksiin, jotka osakeyhtiölain 15 §:ssä tarkoitettu velalliseen sidoksissa oleva yritys (esim. tytäryhtiö) antaa velkojalle (maksukyvyttömyyslain 217 §:n 2 momentti ja 223 a §).
Sen varmistamiseksi, että velallinen noudattaa saneeraussuunnitelmassa hänelle asetettuja velvollisuuksia, velallinen voidaan suunnitelmassa määrätä pesänhoitajan tarkkailtavaksi. Pesänhoitaja laatii vuosittain tarkkailuraportin tuomioistuimelle ja velkojatoimikunnalle, jos sellainen on nimitetty. Raportissa selostetaan saneeraussuunnitelman etenemistä ja arvioidaan sen loppuun saattamisen todennäköisyyttä (maksukyvyttömyyslain 261 §:n 2 momentin ensimmäinen virke).
Riippumatta siitä, onko tarkkailua määrätty vai ei, maksukyvyttömyyslain 255 §:ssä määrätty ns. elvytyslauseke (*Wiederauflebensklausel*) toimii sen varmistamiseksi, että velallinen noudattaa saneeraussuunnitelmaa. Jos konkurssivelkojan vaatimusten täyttämistä on lykätty tai jos niistä on osittain luovuttu saneeraussuunnitelman toiminnallisen osan perusteella, mutta suunnitelman toteuttaminen viivästyy merkittävästi velallisen toiminnan vuoksi, luopumisen tai lykkäyksen ei enää katsota sitovan velkojaa (maksukyvyttömyyslain 255 §:n 1 momentti). Sama koskee kaikkia konkurssivelkojia, jos aloitetaan uusi saman velallisen omaisuutta koskeva maksukyvyttömyysmenettely (255 §:n 2 momentti). Jos velallinen hyväksyi konkurssivelkojien vaatimukset tarkastusistunnossa, ja saatavat vahvistettiin lopulliseen saneeraussuunnitelmaan sisältyvässä velkaluettelossa, konkurssivelkojat voivat panna täytäntöön saatavansa velalliselta (257 §:n 1 momentin ensimmäinen virke).
Jos saneeraussuunnitelma on perustana yrityksen saneeraukselle, toiminnan jatkamiseksi tarvitaan monessa tapauksessa lainaa. Lainanantajien suojaamiseksi saneeraussuunnitelman toiminnallisessa osassa voidaan määrätä lainoille yläraja (maksukyvyttömyyslain 264 §). Jos uuden lainanantajan saatavat pysyvät ylärajan alapuolella, on uudella lainanantajalla etuoikeus konkurssivelkojiin nähden kaikissa uusissa maksukyvyttömyysmenettelyissä.
Saneeraussuunnitelmaan perustuva menettely mahdollistaa velallisen vapautumisen jäännösveloista silloinkin, kun ei noudateta edellä kuvattua menettelyä. Maksukyvyttömyyslain mukaan velallinen vapautuu jäännösveloista, jos hän täyttää velkojien vaatimukset saneeraussuunnitelmassa määrätyllä tavalla, ellei saneeraussuunnitelmassa toisin määrätä (227 §:n 1 momentti).

15 Mitkä ovat velkojien oikeudet maksukyvyttömyysmenettelyn päättymisen jälkeen?

Velkojien oikeuksia maksukyvyttömyysmenettelyn päättymisen jälkeen selostetaan kohdassa 14 (maksukyvyttömyysmenettelyn päättämisen edellytykset ja vaikutukset).

16 Kuka vastaa maksukyvyttömyysmenettelyn kustannuksista?

Saksan lain mukaan maksukyvyttömyysmenettelyn kulut maksetaan etukäteen konkurssipesästä ja ne ovat niin sanottuja massavelkoja, jotka ovat etusijalla konkurssivelkojien saataviin nähden (maksukyvyttömyyslain 53 §). Maksukyvyttömyysmenettelyn kuluihin kuuluvat maksukyvyttömyysmenettelyyn liittyvät tuomioistuinmaksut ja korvaukset väliaikaiselle pesänhoitajalle, pesänhoitajalle ja velkojatoimikunnan jäsenille (54 §).

17 Mitkä ovat velkojia vahingoittavien oikeustoimien mitättömyyttä, pätemättömyyttä ja peräyttämistä koskevat säännöt?

Velkojia vahingoittavien toimien estämiseksi kaikki konkurssipesään menettelyn alkamisen jälkeen tehdyt hankinnat ovat periaatteessa mitättömiä. Ennen menettelyä tehdyt omaisuushankinnat, jotka kuuluisivat konkurssipesään menettelyn aloittamisen jälkeen, ovat sen sijaan päteviä. Ne voidaan kuitenkin riitauttaa tietyin edellytyksin.
Koska pesänhoitajalla on maksukyvyttömyysmenettelyn alettua käyttöoikeus velallisen omaisuuteen, velallisen toimet omaisuuden suhteen ovat periaatteessa ehdottoman mitättömiä (tärkeimpänä poikkeuksena on tilanne, jossa kiinteistö on ostettu hyvässä uskossa, mutta tämäkin voidaan riitauttaa; maksukyvyttömyyslain 81 §:n 1 momentti, ensimmäinen virke). Myös sellaiset toimet ovat mitättömiä, jotka velallinen on suorittanut ennen menettelyn alkamista, jos ne tulevat voimaan vasta menettelyn aikana (91 §:n 1 momentti; tärkeimpänä poikkeuksena ovat kiinteistöostot, 91 §:n 2 momentti). Samoin vakuusoikeudet mitätöityvät menettelyn alkaessa, jos vakuus on hankittu vähemmän kuin kuukausi ennen maksukyvyttömyyshakemuksen jättämistä (88 §:n 1 momentti).

Ennen menettelyn alkamista tehdyt hankinnat ovat periaatteessa päteviä, mutta ne voidaan riitauttaa tietyin edellytyksin (maksukyvyttömyyslain 129 § ja sitä seuraavat pykälät). Tämä riitautusoikeus on välttämätön maksukyvyttömyyslainsäädännön toimivuuden kannalta, koska se tarjoaa pesänhoitajalle mahdollisuuden puuttua velallisen omaisuudesta menettelyä edeltävänä aikana suoritettuihin maksuihin. Tämän ansiosta konkurssipesää voidaan kasvattaa huomattavasti, ja siten voidaan varmistaa, että velkojien vaatimuksia kohdellaan tasapuolisesti eikä tiettyjä velkojia aseteta etuoikeutettuun asemaan. Jos pesänhoitaja harjoittaa riitautusoikeuttaan menestyksellä, hyötyneen osapuolen on palautettava konkurssipesään kaikki toimen toteuttamiseen käytetyt varat. Jos tämä ei ole mahdollista, hänen on maksettava korvausta. Pesänhoitaja voi nostaa kanteen palauttamisoikeutensa täytäntöönpanemiseksi, ja hän voi vedota tähän oikeuteen kaikkia velkojan vastavaatimuksia vastaan. Jos riidanalaisesta toimesta hyötynyt osapuoli palauttaa saamansa hyödyn, hänen mahdolliset vastavaatimuksensa tulevat uudelleen voimaan (144 §).

Maksukyvyttömyysmenettelyn alkamista edeltänyt toimi voidaan riitauttaa vain, jos se on vahingoittanut konkurssivelkojien etua (maksukyvyttömyyslain 129 §). Tällöin jonkin maksukyvyttömyyslain 130–136 §:n perusteista täytyy toteutua. Kaikki oikeustoimet, ts. kaikki toimet (mukaan lukien laiminlyönnit, 129 §:n 2 momentti), joilla on oikeusvaikutuksia, voidaan riitauttaa (liittovaltion korkein oikeus, tuomio 12.2.2004, IX ZR 98/03, 12 kohta). Jollei laissa toisin määrätä, olennaista ei ole, että toimen on suorittanut velallinen. Ratkaisevaa ei ole myöskään se, onko kyseessä sopimukseen perustuva vaikutus vai oikeusvaikutus (liittovaltion korkein oikeus, tuomio 7.5.2013, IX ZR 191/12, 6 kohta).

Riitauttamisperusteita ovat erityisesti seuraavat:

velallisen vastikkeeton suoritus, paitsi jos se on tapahtunut yli neljä vuotta ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen jättämistä (maksukyvyttömyyslain 134 §)

velallinen on kymmenen vuoden aikana välittömästi ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen jättämistä toiminut velkojien vahingoittamistarkoituksessa, ja toinen osapuoli on ollut tietoinen velallisen aikeista (133 §); tässä yhteydessä ajanjakso on vain neljä vuotta, jos oikeustoimella on myönnetty tai mahdollistettu toiselle osapuolelle vakuusoikeus tai tämän vaatimuksen täyttäminen

velallinen on kolmen kuukauden aikana välittömästi ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen jättämistä tahallisesti aiheuttanut vahinkoa tavallisille velkojille ja velallinen oli jo maksukyvytön ja toinen osapuoli oli tuosta maksukyvyttömyydestä tietoinen (132 §:n 1 momentin 1 kohta)

velallinen on myöntänyt konkurssivelkojalle perusteettomasti vakuusoikeuden tai täyttänyt tämän perusteettoman vaatimuksen, ja tämä tapahtui alle kuukautta ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen jättämistä (131 §:n 1 momentin 1 kohta)

velallinen on myöntänyt konkurssivelkojalle perusteettomasti vakuusoikeuden tai täyttänyt tämän perusteettoman vaatimuksen, ja tämä tapahtui alle kolme kuukautta ennen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista koskevan hakemuksen jättämistä ja velallinen oli toimen tekohetkellä maksukyvytön ja toinen osapuoli oli tietoinen maksukyvyttömyydestä (130 §:n 1 momentin 1 kohta).

Kaikissa näissä tapauksissa sekä velallinen että etua saanut velkoja saattavat lisäksi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen (rikoslain 283–283d §).

Kuluttajan maksukyvyttömyysmenettely

Kuluttajan maksukyvyttömyysmenettely (*Verbraucherinsolvenzverfahren*) liittyy luonnollisiin henkilöihin, jotka eivät toimi eivätkä ole toimineet itsenäisinä ammatinharjoittajina tai jotka ovat toimineet itsenäisinä ammatinharjoittajina, mutta heidän taloudellinen tilanteensa on läpinäkyvä eikä heitä vastaan ole esitetty työolosuhteisiin liittyviä vaatimuksia (maksukyvyttömyyslain 304 §:n 1 momentin ensimmäinen virke). Toisin kuin tavanomaisessa maksukyvyttömyysmenettelyssä, päähuomio keskittyy kuluttajan vapauttamiseen velasta eikä omaisuuden realisointiin.

Menettely poikkeaa tavanomaisesta lähinnä silloin, kun (myös) velallinen on osallistunut maksukyvyttömyyshakemuksen tekemiseen. Tällöin päätöstä maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisesta edeltää tuomioistuimen ulkopuolinen menettelyvaihe, jossa suunnitelman pohjalta pyritään pääsemään sopimukseen velanmaksusta velkojien kanssa (maksukyvyttömyyslain 305 §:n 1 momentin 1 kohta). Jos tuomioistuimen ulkopuolinen käsittely ei tuota tulosta, velallinen voi jättää hakemuksen maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamisesta.

Seuraavassa vaiheessa aloittamismenettelyä lykätään ja konkurssituomioistuin antaa velkojille mahdollisuuden sopia velallisen kanssa velanmaksusuunnitelmasta (*Schuldenbereinigungsplan*). Jos suunnitelma toteutetaan, velkojien saatavat maksetaan vain kyseisen suunnitelman mukaisesti. Suunnitelma on täytäntöönpanokelpoinen samalla tavoin kuin tuomioistuimessa tehty sovinto (*Prozessvergleich*; maksukyvyttömyyslain 308 §:n 1 momentin toinen virke). Tällöin maksukyvyttömyysmenettelyn aloittamista ja jäännösvelasta vapautumista koskevat hakemukset katsotaan peruutetuiksi (308 §:n 2 momentti). Jos suunnitelmasta ei synny sopimusta, aloittamismenettely aloitetaan uudelleen.

Päivitetty viimeksi: 08/09/2023

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.